

Eierskapspolitikken vi aldri blir ferdig med

Av: Hans Henrik Ramm - 25. februar, 2008

Statlig eierskap i kommersielle bedrifter er og blir en gordisk knute. På den ene siden trenger alle bedrifter gode og aktive eiere, på den annen side kan staten aldri bli en god eier.

Bedrifter trenger aktive eiere for ikke å gi for stor makt til ledelsen, som ikke alltid har de samme interesser som eierne. Dette kan bøtes på med ulike former for insentivordninger, men disse er vanskelige å utforme og kan iblant virke mot sin hensikt. Dessuten krever situasjonen iblant at eierne griper sterkt inn med omstruktureringstiltak, mens ledelsen kan være mer opptatt av å beskytte sine posisjoner og holde seg inne med fagforeningene.

Enkelte økonomer og finansfolk hevder derfor at staten må oppføre seg akkurat som en privat eier og ta sterk styring med bedrifter der den har eierandeler – til tross for at erfaring viser at dette oftere fører til forverring enn forbedring.

Manglende kompetanse

En vanlig forklaring på at staten er en dårlig eier er at den ikke har tilstrekkelig kompetanse. Det er naturligvis riktig. Hverken embetsmenn eller politikere har slik markedserfaring som private eiere har. Bedrifter kan ikke ledes fra departementer. Derfor sier mange at staten kan kjøpe seg kompetanse, og i en viss grad kan det hjelpe. Et godt eksempel er at Olje- og Energidepartementet brukte konsulenter og benchmarking til å definere avkastningskrav for det gamle Statoil (men ikke særlig mer). Etter delprivatiseringen gjør markedet det bedre.

Noen vil gå lenger, og foreslår egne forvaltningsselskaper som skal styre på vegne av staten, men det er en dårlig løsning. Slike selskaper vil pr. definisjon ikke være eksponert mot markedet og derfor utvikle sin egen agenda, sannsynligvis for økt makt og egen vekst. De vil ha alle muligheter til å utnytte sin mellomrolle til å definere selskapenes interesser for staten og statens interesser for selskapene, og bli en institusjonalisert versjon av det korporative samfunn der statsmakt og markedsrett forenes bak lukkede dører. I Sverige førte dette systemet til katastrofe (1). I Norge kunne det gått mye verre hvis forvaltningsselskapet også fikk tak i utbytte fra StatoilHydro.

Men det er mer fundamentale problemer med staten som eier enn bare mangelen på kompetanse. Ett er at staten alltid vil være risikoaversiv. Mange av de gode revolusjonene i norsk næringsliv ville aldri kunnet skje med staten som eier. Det beste eksempel er Kjell-Inge Røkkes inntog i Aker, hans senere overtakelse av Kværner, og hans mange overraskende kjøp, salg og omstruktureringer av hele konsernet.

Rolleblanding

Langt viktigere er det at staten har mange roller og interesser. Den er ikke bare eier, men også forvaltningsmyndighet. Dessuten har Regjeringen ansvar for å

fremme generelle politiske retningslinjer som definert av Stortinget, og på toppen av det har den en egen agenda definert av de partier den til enhver tid består av og de interessegruppene som påvirker den mest – for tiden fagbevegelsen og miljøvernbevegelsen.

Det er uhyre vanskelig for staten å styre uten å blande sammen alle disse interessene. Derfor er det også noen som mener at man ihvertfall skal skille mellom forretning og forvaltning ved å la ulike departementer spille rollen som eier og forvaltningsmyndighet. Erfaring viser imidlertid at problemet sjelden ligger på embetsmannsnivå. Embetsverkets instinkter er å begrense styringen via eierrollen og styre så mye som mulig via rammebetingelser. De største problemene oppstår når de sterke politiske interessene slår inn, og da hjelper ikke slike skiller.

Faktisk kan slike skiller øke problemene. Det er en kjent statsvitenskapelig tese at ”de styrte systemer styrer de styrende” – såkalt kolonisering (2). Erfaring har vist at ihvertfall Olje- og Energidepartementet har hatt sterk motstandskraft mot dette fordi det er sterkt eksponert også for alle de andre oljeselskapene og leverandørindustrien, og dessuten har god sektorkompetanse. Et annet eierdepartement ville blitt ensidig påvirket av StatoilHydro og mer forsvarsløst uten sektorkompetansen.

Staten er oss alle

Et annet fundamentalt problem ligger i at staten ikke bare er Regjeringen og dens partier, men hele det norske folk. Vi er alle medeiere i selskapene med statlig eierskap. Dermed har vi krav på samme informasjon som småaksjonærer i private selskaper, og ihvertfall på å kunne kontrollere hva staten som eier bestemmer på våre vegne. For store børsnoterte selskaper som ihvertfall har noen private aksjonærer er det ikke noe problem når det skal foretas rutinemessige forretningsmessige disposisjoner, for da blir aksjonærinformasjonen kjent for alle, og vi får vite hvordan staten har stemt. Problemet oppstår når det foregår ting på kammerset mellom selskapet og den største eieren, eller når saken er så stor og viktig at den må forelegges Stortinget på forhånd. Stortingsbehandling tar tid og kan blottstille forretningsmessige forhold på galt tidspunkt og derfor være en ulempe for selskapet. Alternativet er å gjøre den til en ren formalitet ved at så mye som mulig avklares i hemmelighet mellom selskapet og Regjeringen, og Regjeringen lover å bruke sitt flertall. Da blir det til gjengjeld et stort demokratisk underskudd, slik som ved fusjonen mellom Statoil og Hydro.

Det statlige eierskapet kan derfor medføre beslutningsprosesser som enten skader selskapet eller demokratiet – altså en fundamental motsetning.

Stivhet

Storfusjonen belyste også enda et alvorlig problem med statlig eierskap. Hadde ikke staten hatt store eierposter som den – i dette tilfelle på grunn av Soria Moria-erklæringen – insisterte på å tviholde på, ville antakelig både Statoil og Hydro kunnet finne seg andre internasjonale partnere og unngått fusjonen. Dette ville vært en langt bedre løsning både for selskapene, norsk oljevirkosomhet, og hele samfunnet. Men slike transaksjoner er uhyre vanskelige og dyre hvis selskapene ikke kan bruke egenkapital, dvs. utvanne andelen for de gamle aksjonærene. Fusjonen kombinerte derimot statseierskapet i begge selskapene. Regjeringen kunne få det som den ville bare ved å sitte stille.

Statlig eierskap skaper altså en stivhet som kan hindre de beste løsningene og tvinge frem dårlige.

Politisk opportunisme

Den sterkeste interessekonflikten ligger i at det er så kort vei fra den kortsiktige politiske diskusjonen til statsråder eller viktige partipolitikere som blander seg opp i selskapenes indre forhold, ofte mest opportunistisk for å skaffe seg politiske poenger, men iblant med direkte virkning. Bare de siste par årene har det vært tallrike episoder knyttet til press mot og avsettelse av ledere i Statoil og Hydro, og krav fra miljøene i og rundt Regjeringen om hva det nye StatoilHydro skal gjøre og ikke gjøre. Det toppet seg med miljøvernminister Erik Solheims uttalelser om at det "ikke er noen naturlig oppgave for StatoilHydro å påvirke den norske Regjeringen til å fatte mer miljøskadelige vedtak"(3), dvs. arbeide for åpning av nye leteområder, om at han er "fly forbanna" over CO2-problemene på Melkøya (4) og at han er "veldig skeptisk" over at selskapet er med på å utvikle oljesanden i Athabasca (Canada) (5)

Dermed ble StatoilHydros sjef Helge Lund kalt inn "på teppet" til både olje- og energiministeren og miljøvernministeren, og Åslaug Haga annonserte at dette bare var det første av syv rutinemessige årlige "eiermøter" og "informasjonsmøter" (6).

Dette er politikken som presser seg frem og krever stadig mer makt over StatoilHydros forretningsvirksomhet og endog vil begrense selskapets ytringsfrihet. Det er ikke tilstrekkelig at Regjeringen bruker de vanlige selskapsrettslige *former* til å påvirke konkrete beslutninger. Avsettelsen av Hydros styreleder Jan Reinås og StatoilHydros styreleder Eivind Reiten skjedde begge formelt ved at de trakk seg frivillig, og deretter fikk valgkomitéene arbeide som vanlig. Men Reinås ble direkte sparket gjennom nattlige samtaler med statsråder, og Reiten gikk av etter lang tids politisk mobbing, om enn med en viss ansiktsredning på grunn av Libya-saken. Ingen av beslutningene var reelt sett frivillige. De var egentlig tatt av den politiske folkedomstolen i media.

Tilsvarende er det ikke nok at Solheim etterpå trakk seg litt tilbake og sa at, OK, Lund måtte få si hva han ville, bare han ikke bruker for mye av selskapets penger på å påvirke opinionen (7) Når statsråder kritiserer hva selskapene sier og mener, og dertil straks kaller ledelsen inn på teppet, utøves en uformell, men likevel svært virkelig makt. Det samme skjer når statsråder som Solheim og andre viktige politikere kritiserer Athabasca-prosjektet. Alt gjør at StatoilHydro må tenke to ganger til på hva det både sier og gjør, for ikke å havne i nye politiske vanskeligheter og få sitt omdømme skadet. Sammen med kjennskapen til alle de gamle avsettelsene blir sjefene også redde for sine egne stillinger. Dette gjør dem til dårligere ledere, og svekker norske borgeres kunnskap om hva selskapene egentlig selv mener og ønsker å gjøre.

Saken blir verre ved at det til stadighet faktisk fremmes krav fra sentrale rødgrønne politikere om at lederne *skal* lytte til "signaler" – altså nettopp tilfeldig synsing uten noen forankring i demokratiske beslutninger. Dette var et vesentlig moment i Dagsavisens lange anklagelister rettet mot Reiten – i tillegg til at han sa og mente "gale ting", som at han ikke ville stemme på de rødgrønne (8). Det er Dagsavisens rett å mene det, men de ansvarlige politikerne må da straks klargjøre at "signalene" slett ikke utgjør noen styringsinstruks, og det gjør de aldri, ofte snarere tvert imot. Derfor har vi f. eks. ingen garanti mot at det sendes "signaler" når statsråder møter bedriftslederne, heller ikke under Hagas "eiermøter" og "informasjonsmøter".

Formelt kan lederne fortsatt ignorere "signalene", men på egen risiko og med fare for at både de selv og selskapet kan bli straffet på andre måter. Selv om "signalene" ofte handler om "politisk korrekte" synspunkter, er det ingen garanti for at en åpen og informert beslutningsprosess ville ha gitt samme resultat. Hvem vet f. eks. hva mobbingen av StatoilHydro om oljesanden i

Canada fører til når selskapet skal planlegge sitt videre arbeid der, eller i andre områder der de grønne har sterke meninger, som f. eks. i det amerikanske Chukchi-havet som er et perfekt øvelsesområde for oljevirkosomhet i isfarvann, som vi også skal i gang med på norsk sokkel.

Enten får politikerne overlate slikt til selskapene, eller de får ta jobben med en skikkelig prosess som ender med en informert beslutning, og da om generelle og forutsigbare retningslinjer for selskapet, og ikke om enkeltsaker.

Det er summen av alt dette, mangel på kompetanse, risikoaversjon, rolleblanding, eiermessig stivhet, sendrektighet, skjult politisk påvirkning, tilfeldige ”signaler” og regelrett mobbing, som gjør staten til en dårlig eier. Ikke alt inntreffer samtidig, men sannelig er det blitt mye av det under den sittende regjering.

Samfunnsskadelig

Så må vi ikke glemme at den skjulte og uoffisielle samhandling mellom staten og statselskapene også kan føre til samfunnsmessige skader utenfor selskapene selv. Den naturlige tilpasning for et selskap fanget i en slik sammenheng er på sikt å tilpasse seg ulvene og inngå allianser med dem. Det er mye mektige politikere kan gjøre som tjener mektige bedriftsledere, og omvendt. Det er slik samfunnet virkelig føres inn i en korporativ struktur. Det gjelder ikke bare statselskaper, men de har mye lettere tilgjengelige arenaer.

Det er altså meget gode grunner til å unngå statlig eierskap så langt som mulig. Men det er helt urealistisk å tenke seg at staten kan trekke seg ut overalt unntatt på meget lang sikt. For noen av de store selskapene som f. eks. StatoilHydro er det også viktig å beholde hovedkontor og kunnskapsfunksjoner i Norge, og staten er oftest den eneste part som kan sørge for det gjennom negativ kontroll inntil vi finner på et bedre system.

Da gjelder det å gjøre det beste ut av det, i en vanskelig balanse mellom alle de innebygde motsetningene ved statseierskap.

Balanse og avgrensning

Den forrige regjeringen forsto dette godt, og foretok en avgrensende gjennomgang for hva som var hensikten med statlig eierskap. Noen bedrifter har såkalte ”sektorpolitiske mål”, mens andre er typiske kommersielle bedrifter som i prinsippet er konkurransutsatt. For disse – som her er de mest interessante – var hensikten nettopp begrenset til nasjonal forankring.

Det innebar at staten ellers ikke skulle blande seg inn. Det var egentlig en fortsettelse av den såkalte ”Hydro-modellen”, som i alle år stort sett virket utmerket for Hydro, og i mange år også for Statoil og flere andre. I praksis innebar det at politikerne virkelig var tilbakeholdne med sine ”signaler” og avsto fra nattlige samtaler, med få unntak helt frem til Reinås-saken, og at statens representant på generalforsamlingen forutsigbart stemte for styrets forslag.

Etter min mening hadde det vært bedre om staten helt hadde avstått fra å stemme, men det er en annen sak.

Prinsippet om å definere og avgrense hensikten med eierskapet ble fulgt opp av den rødgrønne regjeringen i eierskapsmeldingen, men nå tillagt noen andre punkter som skulle være like for alle selskaper med statseierskap, slik som lederlønninger, opsjoner og etisk opptreden.

Det kan diskuteres om statsbedrifter selv på slike områder bør underlegges andre regler enn helt private selskaper. Det er imidlertid et faktum at noen statsbedrifter har en svært sterk og monopollignende stilling. Det gjør det berettiget å vurdere om de bør holdes ekstra i tømmene.

Dette momentet er særlig satt på spissen etter fusjonen mellom Statoil og Hydro. Det er ikke til å unngå at dette enorme selskapet har betydelig og monopollignende makt, og heller ikke at det i utlandet oppfattes som et instrument for den norske stat. Det er mye denne makten kan brukes til som ikke hindres av generelle rammebetingelser, men som kan skade viktige norske interesser.

StatoilHydro

Ett eksempel er om StatoilHydro bør gå inn i områder som er preget av alvorlige internasjonale konflikter, okkupasjon, uavklart jurisdiksjon o. l. Det er ikke store belastningen for Norge at DNO er i Kurdistan, men det blir noe annet hvis StatoilHydro skal inn. Det vil kunne oppfattes som en politisk handling ved den norske regjeringen, og i verste fall medføre risiko for norske liv og eiendom i regionen.

Et annet er at StatoilHydro allerede er alt for stort på norsk sokkel og i det norske samfunn. Skadevirkningene av manglende konkurranse og mangfold er allerede betydelige. Det er viktig å unngå at selskapet vokser videre ved å kjøpe opp småselskaper eller lignende. Det er ikke sikkert at slikt vil bli hindret av konkurransemyndighetene, særlig siden Konkurransetilsynet ble satt ut av spill ved fusjonen. Dessuten sikter konkurransemyndighetene mer mot produktmarkedene enn leverandørmarkedene. Og ihvertfall vil ikke konkurranselovgivningen gjøre det mulig å påvirke StatoilHydro til selv å bidra til å bygge seg ned i Norge, selv om dette absolutt er nødvendig av sterke samfunnsmessige hensyn.

Det er altså sider ved et dominerende selskaps virksomhet som bør underlegges en viss styring utover det ene punktet med nasjonal forankring. Det er sørgelig, og et sterkt argument mot å lage slike selskaper. Det er imidlertid velkjent at enkelte politikere tillegger konkurranse liten vekt nettopp for å få monopollignende selskaper som de blir ”nødt til” å sette under styring.

Fusjonen mellom Statoil og Hydro er i ferd med å bli et skoleeksempel. Først sørget det rødgrønne flertallet for å gjennomføre fusjonen uten avbøtende tiltak, og så blir selskapet gradvis trukket sterkere inn under staten. Det hadde nok fusjonskameratene ikke regnet med.

Styring begrunnet i dominerende stilling burde egentlig også vært løst gjennom lovgivningen, men i Norge er alle selskaper i denne stilling mer eller mindre statseid, slik at vi ikke behøver å takle den vanskelige oppgaven det innebærer.

Det er tre forutsetninger for at slik styring skal være akseptabel:

Den ene

er at man fortsatt avgrensner hvilke områder den skal gjelde for. Det må bare være når generelle rammebetingelser ikke er tilstrekkelige. For eksempel er det ingen grunn til at staten skal bruke eiermakt i miljøvern- eller klimapolitikken, som allerede er meget grundig dekket med generelle regler. Faktisk slås det fast både i klimameldingen og klimaforliket at man *ikke* skal bruke selektiv styring der det allerede er generelle virkemidler på plass. Det er derfor ingen grunn til at staten skal blande seg inn i enkeltsaker som eier. Det var helt feil å sette Melkøya og oljesand i Canada på dagsorden for ”informasjonsmøtet” med StatoilHydros ledelse (9). Det er kvotesystemer og reguleringsmyndigheter både i Norge og Canada.

Den andre

er at styringsreglene må gjøres så forutsigbare og generelle som mulig. Vil man f. eks. mene noe om statselskapenes forhold til menneskerettighetene der de er tilstede, må man klargjøre nøyaktig hva og forankre det i langsiktige prinsipper, ikke kritisere selve tilstedeværelsen hver gang det kommer dårlige nyheter fra landet. Prinsippet bør være at selskapet over tid bidrar til at forholdene blir bedre og ikke verre. Og vil man hindre StatoilHydros videre vekst eller fremme økt mangfold, bør man definere noen rammer som selskapet kan styre innenfor selv.

Det tredje

og viktigste er at styringen skjer i åpne former med demokratisk forankring. På dette punkt ga eierskapsmeldingen en god avklaring i form av ordningen med styringsbrev som skulle godkjennes av Stortinget. Samtidig lovet Regjeringen å avstå fra direkte inngrep på egen hånd. Problemet er at den ikke følger sine egne prinsipper.

Merk at dette ikke bare handler om å følge aksjelovens regler, som skal beskytte de øvrige aksjonærene. Det er viktig nok, og Regjeringen har sannelig rotet det til på det punktet også, men det er enda viktigere å beskytte de samlede fellesskapsinteressene og de interesser vi alle har som norske borgere.

Det er derfor det er så viktig at styringsbrevene må godkjennes av Stortinget i åpen debatt. Men det forutsetter at Stortinget sikrer at brevene utformes konkret slik at de dekker akkurat det de skal, og at man får bred utredning og høring, der også selskapenes syn kommer skikkelig frem. Som regel er mange flere hensyn å ta i betraktning enn de man kan lese om i tabloidpressen.

Dessverre behandlet Stortinget dette bare med en harelabb da brevene ble innført med eierskapsmeldingen. Man tillot bruk av runde formuleringer og unnlot å sikre et fast system med løpende etterkontroll av om Regjeringen virkelig holdt seg innenfor begrensningene. Derved er styringsbrevene bare blitt en sovepute som likevel tillater regjeringspolitikere og deres omgivelser å begå alle de synder de har gjort senere. Dessuten nøyde opposisjonen seg med å godkjenne de saker Regjeringen ville ha inn i styringsbrevene, og unnlot å føye til sine egne, som f. eks. å unngå videre vekst i Norge for StatoilHydro og tvert imot fremme nytt mangfold.

Riktignok har Stortinget iverksatt høringer om avsettelsen av Reinås. Det er bra, men det blir likevel en omkamp som regjeringspartiene lett kan stemme seg til vinner av. Nå kan selvsagt opposisjonen aldri skaffe flertall der intet finnes, men den kan være langt mer kreativ og forutseende når styringsbrevene skal utformes. Særlig bør styringsbrevene også ledsages av Stortingets egne styringsbrev til Regjeringen som forteller hva den *ikke* kan gjøre (f. eks. at den ikke skal fremme forslag om å la StatoilHydro overta SDØE, fusjonere med Statkraft e. l.), og andre styringsprinsipper som f. eks. garanterer bedriftene ytringsfrihet og beskytter dem mot ”signalstyring”. Det er mye vanskeligere for et flertall å avvise slike forslag når de kommer i en prinsipiell sammenheng, enn å forsvare seg mot synder som allerede er begått i mangelfullt definerte gråsoner.

“Nasjonal forankring”

Det gjenstår ett interessant punkt, og det er statens oppkjøp av 30% i Aker Holding, som igjen har negativ kontroll i Aker Kværner. Det ble begrunnet i behovet for å sikre nasjonal forankring i et viktig selskap, under inntrykk av risikoen for at f. eks. russiske interesser skulle kjøpe selskapet.

Det er ingen tvil om at Aker Kværner er en uhyre viktig del av den norske petroleums-klyngen og en av Norges viktigste industrielle kunnskapsbaser. Det er heller ikke tvil om at finnes utenlandske interesser som kunne tenke seg å kjøpe. Det er ikke så lenge siden det var med nød og neppe at Røkke selv og hans allierte i bankvesenet klarte å hindre at gamle Kværner ble kjøpt av en russisk røverbaron under full jubel fra fagforeningsfolk, politikere og media, som samtidig skjelte ut Røkke. Idag priser de alle seg lykkelige for at de tapte den kampen, faktisk så lykkelige at de mener de ikke kan unnvære Røkke.

Vanligvis er det ikke noe problem med utenlandsk eierskap. Faktisk viser det seg at norske bedrifter med utenlandsk eierskap gjør det bedre enn de med norsk eierskap, og ihvertfall de som staten eier. Forklaringen er nettopp at utlendingene ofte har bedre eierkompetanse og mer forandringsvilje, og kanskje overraskende for mange at de planlegger på lengre sikt (10).

Uheldigvis er det ikke alle mulige kjøpere av sterke kunnskapsbedrifter som har disse egenskapene. I dagens verden sitter noen regjeringer og statsselskaper på enorme valutareserver som de gjerne vil plassere i industrielle realverdier. Ikke alle av disse oppfører seg like pent som vårt eget pensjonsfond som bare tar mindre andeler og (stort sett) overlater driften til resten av eierne og ledelsen. Noen vil ha hele selskaper, og noen kan ha andre agendaer enn å drive bedriftene bra, f. eks. å overta teknologi eller nedlegge for å fremme sine egne favorittselskaper. Uansett har ikke den kinesiske staten noe mer kompetanse enn den norske.

Dette problemet er på vei høyt opp på dagsorden både i USA og i EU. Hvordan skal man unngå skadelige oppkjøp fra andre stater, uten å gi slipp på de store fordelene ved et fritt internasjonalt kapitalmarked?

Slike eiere vil kunne påføre en bedrift som Aker Kværner og dermed hele den norske petroleums-klyngen mye skade. Man kan alltid lure på om Røkke virkelig ville solgt selv uten avtalen med staten, men det er grenser for langt selv store eiere i børsnoterte selskaper kan gå i å avslå "an offer you can't refuse".

Det er allerede bred politisk enighet om at man skal fortsette med ihvertfall minst 1/3 statlig eierskap i de bedrifter der staten allerede er eier, for å sikre nasjonal forankring. Det er da ikke uten videre logisk å hevde at staten ikke må gå inn i andre selskaper der skadevirkningene av å slippe til røverbaroner kan bli like store.

Løsningen som ble valgt for Aker Kværner var ikke den verste. Staten har en mindretallsandel i et holdingselskap, og ingen mulighet for å gripe inn i den daglige driften, selv ikke mot omfattende omstrukturering. Dette ble brukt som et argument mot prisen som ble betalt, men det var nokså nærsynt hvis man først aksepterer behovet for å ta ut forsikring mot en langt større risiko.

Avtalen med Røkke ivaretar de fleste hensynene fra diskusjonen foran, ved at den er begrenset akkurat til å sikre eierskapet i en bestemt periode. Den løser imidlertid ikke problemet med hva som måtte skje hvis Røkke får en taksten i hodet eller selskapet av andre grunner virkelig vil trenge nye eiere. I så fall vil statens risikoaversjon og stivhet kunne hindre gode løsninger, og risikoen for langt sterkere statlig eierskap vil være stor. Vi får bare fortsette å heie på Røkke.

Statlig eierskap – en nødløsning

Saken illustrerer at statlig eierskap er en nødløsning som kun bør brukes når det er helt nødvendig, enten det gjelder Aker Kværner eller andre. Det gjelder selv om man skulle lykkes i å begrense og utforme statens eierskapspolitikk bedre.

Det finnes også private bedrifter som vi helst ikke vil ha ødelagt, uten at vi derfor vil eller kan bringe inn staten. Ikke minst har vi noen fremragende bedrifter som er fullt ut eid av utlendinger. De gir heller ingen garantier om evig eierskap.

Jeg er nokså sikker på at det vil dukke opp nye virkemidler i USA eller EU, og det er all grunn til å følge med, selv om det ikke er noen garanti for at disse vil finne på noe smartere enn konsesjonsordninger og statseierskap, som begge er dårlige greier. Derimot kan man forestille seg frivillige ordninger. Internasjonalt er det f. eks. ikke uvanlig med krysseierskap som beskyttelse mot uvennlige overtakelser. Man kan også tenke seg at f. eks. hele petroleumsklyngen går sammen om å etablere et investeringsselskap som går inn i klyngens nøkkelbedrifter. En annen mulighet er at bedriftene selv vedtektsfester at visse vedtektsendringer eller aksjeoverdragelser skal gå gjennom en beslutningsprosess der det bygges inn visse hindringer som skal sikre kvalitetskontroll, f. eks. et eget organ som delvis består av ikke-aksjonærer, selskapets egne gamle ”vismenn”, eller andre nøytrale oppmenn. Det vil naturligvis kreve full tilslutning fra aksjonærene, men de kan se betydelige fordeler i å bli oppfattet som et garantert seriøst selskap på lang sikt, og ihvertfall i å få ut staten som eier hvis det kan bli en del av opplegget.

Dette er bare springende tanker om et problem som vi neppe trenger å løse med en gang, men som kan vise seg å bli påtregende hvis fremmede og vanskelige stater blir stadig mer aktive med sine oppkjøp – og hvis presset mot Norge øker fordi de blir stengt ute fra USA og/eller EU.

Alt det foregående, om å gjøre staten til en mindre og mer skikket eier, er imidlertid svært påtregende, og slett ikke så vanskelig å løse hvis bare viljen er der. Men der skorter det nok i flere politiske leire. Vi blir vel aldri ferdig med å diskutere eierskapspolitikken.

- Hans Henrik Ramm er petroleumsstrategisk rådgiver. www.rramm.com

[1] Ulf Källström: Så sköttes Statsföretag AB. Askind & Kämekull 1973.

[2] David Coombes: State Enterprise – Business or Politics? Allen & Unwin 1971. Jeremy J. Richardson: Problems of Controlling Public Sector Agencies: The Case of Norwegian Oil Policy. Political Studies 29 (1), 35–50, 1981.

[3] Aftenposten 15. januar 2008: Solheim refser StatoilHydro.

[4] NTB/Dagens Næringsliv 22. januar 2008: Fly forbanna på StatoilHydro.

[5] Dagens Næringsliv 23. januar 2008: Helge Lund inn på teppet.

[6] Dagens Næringsliv 4. februar 2008: Strammer grepet om StatoilHydro.

[7] Dagens Næringsliv 23. januar 2008: Helge Lund inn på teppet.

[8] Den siste i Dagsavisen 10. august 2007: Reiten førte Andersen bak lyset.

[9] Bekreftet i Dagens Næringsliv 4. februar 2008: Strammer grepet om StatoilHydro.

[10] Leo A. Grünfeld og Erik W. Jakobsen: Hvem eier Norge? Universitetsforlaget 2006.

Av: Hans Henrik Ramm - 25. februar